

BIBLE PRO DNEŠEK:

BOHOSLUŽBA A OBŘADY V CÍRKVI

„Ježíš vstal od stolu... odložil svrchní šat, vzal lněné plátno a přepásal se; pak nalil vodu do umyvadla a začal učedníkům umývat nohy a utírat je plátnem, jímž byl přepásán... Když jim umyl nohy, oblékl si svůj šat, opět se posadil a řekl jim: "Chápete, co jsem vám učinil? Nazýváte mě Mistrem a Pánem, a máte pravdu: Skutečně jsem. Jestliže tedy já, Pán a Mistr, jsem vám umyl nohy, i vy máte jeden druhému nohy umývat. Dal jsem vám příklad, abyste i vy jednali, jako jsem jednal já."

(J 13,3-15)

CO NA TO TEOLOG?

Oldřich Svoboda, kazatel

Pán Ježíš se během své pozemské služby projevoval jako skvělý pedagog. Kdykoliv chtěl lidem předat důležité pravdy, které ovšem byly hluboké a abstraktní, využíval velmi názorné příklady, aby si každý člověk dokázal představit, co chce říct. A tak ty nejkrásnější myšlenky o Božím království, o proměně lidského života, přirovnával ke každodenní lidské práci - k tomu, co dělali, co dobře znali, dokonce i k tomu, co jedli nebo pili. A stejná myšlenka se objevila také v rituálech, určitých obřadech, které Ježíš předával svým následovníkům, které jim během dalších staletí měly připomínat to nejdůležitější - kým je on, co pro ně udělal. A tak třeba při své poslední večeři s učedníky použije jídlo a pití, víno a chléb, tedy něco, co lidé mohli velmi hmatatelně a konkrétní prožívat, aby jejich srdce znovu a znovu něco lépe chápalo.

Jedním z takových snad po zapomenutých obřadů je také obřad umývání nohou. Něco, co Ježíš prožíval se svými učedníky v těch posledních hodinách, které s nimi ještě trávil. A právě i tento obřad spojoval ony dvě věci - něco konkrétního, hmatatelného, fyzického, co pomáhá srdci a tomu, co prožíváme uvnitř, abychom lépe pochopili. Tento starý obřad, o němž jsme už předtím slyšeli v biblickém textu, má dva velmi silné rozměry, které nám mohou pomoci něco důležitého pochopit.

Podívejme se tedy na chvíli na text třinácté kapitoly Janova evangelia. Ježíš je zde popsán jako ten, kdo odkládá své šaty, bere vodu a začíná svým učedníkům umývat nohy. Byl běžný zvyk tehdejších dob, protože když lidé přišli na návštěvu, byl to úkol otroka, služebníka, který umývá hostům zaprášené nohy. A Ježíš, který sám na sebe bere tento úkol, zde velmi názorně srozumitelně vyjadřuje a ztvárňuje určitý vnitřní postoj - postoj pokory, postoj ochoty posloužit i druhým. Je jasné, že v tomto případě jde o srdce, ale onen hmatatelný projev, hmatatelný rituál, pomáhá oživit tento postoj srdce.

Ale kromě onoho rozměru mezilidských vztahů, který je prohlouben tímto rituálem, se nám zde ještě objevuje rozměr vztahu k Pánu Bohu. Ten je vyjádřen dvěma slovesy v desátém verši. Když se Petr brání tomuto umytí, Ježíš mu řekne: „Kdo je vykoupán, nepotřebuje než nohy umýt, neboť je celý čistý.“ Ta dvě slovesa zní: „vykoupat“ a „umýt“. Protože ten, kdo už je vykoupán, tomu stačí, aby si umyl nohy. V tehdejších dobách bylo zvykem, že když někdo byl pozván k druhému na návštěvu, nejprve se doma náležitě připravil, celý se vykoupal, oblékl do toho

nejlepšího a šel na návštěvu. Nicméně během cesty si ještě stačil zaprášit nohy. A proto když přišel na návštěvu, nebylo třeba, aby se koupal celý; stačilo jen opláchnout nohy, mohl usednout ke stolu a hostina začínala. Ježíš právě oním prvním slovesem „vykoupat“ nebo „být vykoupán“ odkazuje na to, co dělá pro každého z nás. V případě učedníků odkazuje na jejich minulou zkušenost. Oni už byli Bohem vykoupáni. Přijali dar spasení, odpuštění a záchrany, a celý jejich život byl očištěn.

Ale pak dodává: V našem vztahu k Pánu Bohu je krásné, že máme v minulosti jistotu, že naše minulost nám byla odpuštěna, že jsme byli vykoupáni. Ale přesto zažíváme všichni, že během naší cesty s Pánem čas od času si ty našeho nohy přece jenom, obrazně řečeno, ještě zašpiníme a zaprášíme. A proto připomíná: V takových chvílích jsem tu proto, abych vám ještě nohy umyl. Když v životě selžeme, zklameme, věci se nám nepodaří, nemusíme vždy začínat znovu od nuly, protože velké očištění jsme už prožili. Můžeme každý den znovu přijímat nové odpuštění, ono obrazné umytí nohou.

Tak znovu jde o obraz našeho vztahu s Pánem Bohem - něčeho, co prožíváme uvnitř. Ale jsem vděčný Pánu Bohu i za tento názorný rituál, který nám připomíná, že i když jsme už dali svůj život Ježíši, máme novou a novou příležitost, abychom to, co se na nás nabalí během každodenního života, aby to bylo znovu očištěno, a my mohli pokračovat dál jako čisté a svaté Boží děti.

A CO S TÍM?

Pohled východních církví na Večeři Páně: *Václav Ventura, katolický teolog*

Pokud se budeme zabývat se Večeří Páně, či eucharistií, a budeme sledovat východní aspekt nebo důraz, který do toho vložili na východě, tak si musíme uvědomit jednu věc, že východní křesťanství, to je obrovský komplex a barevnost nejrůznějších přístupů názorů a spiritualit, které se samozřejmě projeví i v té liturgii. Takže mluvíme-li dnes o východní církve nebo východních církvích, tak to nejsou jen ti pravoslavní vycházející z byzantské tradice, ale to máte východ západosyrský, východ syrský, koptský, etiopský, arménský i gruzínský. Tak tato bohatost východního křesťanství se samozřejmě projevuje v tom pochopení Večeře Páně či eucharistie nebo „božské liturgie“, jak východní tuto bohoslužbu nazývají.

Ale co je tím specifikem? Protože ten základ, ten pramen, je naprosto stejný jako u všech křesťanů - je to památka Večeře Páně, která je nějakým způsobem spjata s Kristovým křížem a vzkříšením. A také můžeme říct s vtělením, o němž jsme hovořili v té chvíli, kdy jsme mluvili o spáse. Takže pro východního křesťana, ale myslím, že pro křesťana každého, ať vychází z katolické nebo z protestantských tradic, je Večeře Páně významným prvkem jeho života, církevního i osobního života. A také ve všech velkých křesťanských tradicích je eucharistie, Večeře Páně, svátostí. Takto spojuje všechny křesťany, a je tady vidět to pouto jednoty, které eucharistie vytváří. A to je taky podstata. Ona má vytvářet jednotu církve, té, která slaví tu eucharistii. A má také vytvářet jednotu církve všeobecné. Tak to je jeden prvek, který je na východě taky znát, ale je, jak říkám všude v křesťanství.

Eucharistie chápána z toho východního pohledu (a už jsem to naznačil) je vlastně tvůrčím elementem, prvkem, projevem církve. Eucharistie vytváří církev, kolem eucharistie se vytváří církevní struktura. Biskup, kněz jáhen, nejsou pro nic jiného - v pochopení těch východních autorů - než proto, aby řádně slavili eucharistii, aby vytvářeli církev a její jednotu. Tak to je jakési východ ani zdůraznění této církevnětvorné funkce eucharistie. Na východě dodneška se to nazývá eucharistická ekleziologie.

Další věc, která patří k tomu pochopení Večeře Páně, je ta živá vzpomínka na Krista, na jeho kříž nebo vzkříšení. Tato vzpomínka je daleko víc, než jenom nějaké vzpomínání na minulou událost. Večeře Páně navazuje na Ježíšovu večeři s učedníky, která byla v rámci toho židovského slavení pesachu, tedy osvobození při východu z Egypta. A dodneška tento význam ta eucharistie i pro

křesťany má. Je to vysvobození, je to přechod do nového způsobu života, je to přechod ke spasení. Tak v tomto smyslu je ta vzpomínka živá, ta anamnéze je vlastně nejenom vzpomínkou, ale jakýmsi zpřítomněním, jakousi naší účastí, reálnou účastí, kdy prolomuje se čas a my přitom slavení se dotýkáme těch událostí spásy - jak kříže, tak vzkříšení Kristova. Jsme toho přímými účastníky, máme na tom podíl. To bych řekl, že je další moment, který k té eucharistii patří.

A potom, když se podíváte na slavení, zvláště ve východních církvích (u nás máme tu možnost vidět tu byzantskou tradici), tak nás udiví, že to není jenom zaměření na nějakou intelektuální rovinu v lidském prožívání spirituality, ale je tam zaujat člověk celý - celá jeho existence. I ta rozumová stránka samozřejmě, ale i ta stránka citová, stránka společenská. A nejenom člověk, ale je v tom slavení všechno možné: máte tam chléb, máte tam víno, máte tam vodu, máte tam květiny, máte tam zpěv. A to propojení celého stvoření při této památce Kristova kříže a vzkříšení, to je něco, co se dá opravdu v té východní liturgii zakusit.

A nejenom to. Při té Večeři Páně v každém pojetí, i v tom východním pojetí, je to jakási předjímka, která nás čeká - je to pozvání okoušení aspoň v náznacích té budoucí hostiny. Tedy jaksi se prolomuje prostor i čas a my máme účast na té minulosti, která se stala přítomností (Kristův kříž a vzkříšení), ale zároveň je to prolomení celého prostoru a času a my máme účast jakýmsi způsobem i na věčnosti. Je to hostina Beránkova, na kterou jsme všichni pozváni. A to ta eucharistie prostě taky znamená.

Taky je tady další věc, která na východě je velmi silně zdůrazněná: Je to jakýsi kosmický význam toho slavení. Ten kostel v tu chvíli, kdy se slaví, je jakýmsi symbolem vesmíru a celého stvoření. A do tohoto vesmíru a celého stvoření (reprezentovaný těmi věcmi, které jsem říkal), tak do tohoto prostoru vstupuje najednou Boží přítomnost, vstupuje Kristus v té památce kříže a vzkříšení. A nemůže tato přítomnost nic jiného udělat, než ty slavíci nějakým způsobem proměňovat. Proměňovat je v tom smyslu tzv. „zbožštění“. A právě na východě je eucharistie důležitá v tomto procesu spasení člověka, v procesu jeho „zbožštění“, jeho „terapie“. A to se také při eucharistii děje.